עין משפט
נר מצוה

סב א מיי' פ"ז מהל' מעשר הל' א סמג עשין קלה:
סג ב מיי' פי"א מהל' שמיטה ויובל הל' כ:
סד ג מיי' פ"ג מהל' מעשר שני הל' יז סמג לאוין רסד:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ כֵלִים לִשְׁמֹר וְגֻנַּב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמָּצֵא הַגַּנָּב יְשַׁלֵּם שְׁנָיִם: שמות כב ו
2. וְאִישׁ כִּי יַקְדִּשׁ אֶת בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַייָ וְהֶעֱרִיכוֹ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן כֵּן יָקוּם: ויקרא כז יד
3. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעַשְׂרוֹ חֲמִשִׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו: ויקרא כז לא
4. וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַייָ: ויקרא יט כד
5. וְכָל מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַייָ הוּא קֹדֶשׁ לַייָ: ויקרא כז ל

◆

מוסף רש"י

הלוקח יין מבין הכותים. וסתם כותים לא מפרשי תרומה ואין לזה כלים להפריש לתוכן תרומה ומעשר (ערובין לז: ובעי"ז סוכה כג.) וכותים גירי אמת חשיב להו ואין א"י נפקעת מקדושתה על ידיהם והם חשודים על המעשרות ועל התרומה, ולא כעמי הארץ שרובן מעשרין וכולן מפרישין תרומה, אבל כותים חשודים על הכל, והלוקח מהם צריך לעשר ודאי (גיטין כה.) ואשמעינן הכא דכותים חשידי אתרומה, כדקתני שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' ומשנה זו קודם תקנה דגזרו על יינם נסכים (חולין יד.). **שני לוגין שאני עתיד להפריש.** מן המאה, הרי הן. **בתוכו** (ערובין לז.). **תרומה.** גדולה, ואחר כך עושה ממה שנשתייר מאה מדות, מפריש עשרה למעשר ראשון ונשתיירו תשעים מדות ומפריש מהן תשעה למעשר שני (מעילה כב.). **ומיחל.** מעשר שני שהוא יכול לתקנו מיד בלא הפרשה לאחר שקרא עליו שם יחללנו בכל מקום שהוא על המעות (ערובין לז.) הואיל ויכול לתקנו באמירה בעלמא ולומר הרי הוא מחולל על המעות שיש לי בתוך הבית לא התירו לו חכמים לשתותו ולסמוך על הברירה, אבל בתרומה ושאר מעשרות סמכינן אברירה ולאחר השבת כשיפרישם אמרינן הוברר הדבר שזו היא התרומה וזה לא שתה אלא חולין (חולין יד.). **ושותה מיד.** ולאחר זמן יפריש התרומה והמעשר ואמרינן הוברר הדבר שזהו תרומה (ערובין לז.) דמאחר שקרא שם יצא לו מידי טבל וכשהוא מוציא יין לשתייתו הוא הנברר לחולין, ולכשיהיו לו כלים ויוציא מן הנוד לתרומה הוא הנברר לתרומה ויש ברירה (גיטין כה:) וישתה ממנו לאלתר אלא שיזהר שיותיר בכלי שיעור התרומה והמעשרות (מעילה כב.) וכשיהיו לו כלים יפריש בם התרומה ומעשר (יומא נו.). **ר' יהודה כו' אוסרין.** עד שיפריש ממש, דקסברי אין ברירה ואכל כוס וכוס יש לומר שהוא תרומה ומעשר (מעילה כב.). **האחים שחלקו לקוחות הן.** ולא אמרינן הוברר לכל אחד חלק ירושתו וירושה אינה חוזרת ביובל אלא שמא חלק הבא לזה לא היה שלו והרי החליפו חלקיהם והוו להו לקוחות, ומחזירין זה לזה ביובל (ביצה לז:) **וחוזר ביובל לתחילתו** משום מצות יובל והדר שקליה כדמעיקרא (גיטין כה.) **וחוזרין וחולקין** (בכורות נב:).

הלוקח יין מן הכותים. הכל מפורש בפרק כל הגט (גיטין דף כה. ושם): **אלא** לעולם כל הנלקט. הקשה רבינו טוביה תקשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן דלית ליה לרבי יוחנן ברירה והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה וסתם מתניתין בהלוקח ח) כר"מ דאית ליה ברירה ואע"ג דבסתמא דצנועים לית ליה ברירה מ"מ תקשה מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא ושמא רבי יוחנן היכא שמתנה בפירוש לא קאמר ר' יוחנן דאין ברירה ובריש כל הגט (שם) דקאמר רבי יוחנן אף אחרון אינו פוסל משום דאין ברירה שאני התם דכתיב וכתב לה דמשמע שיהיה צריך שיהיה מבורר בשעת כתיבה כמו שמפורש בריש כל הגט: **ה"א צנועים אית להו דר' דוסא.** ולא מן הדין דגזל ולא נתייאשו הבעלים שיהן אין יכולין להקדיש ולחלל ולהפקיר אלא מחמת תקנה הוא דאוקמי רבנן ברשותיה לחלל ולהפקיר שלא יכשלו עניים וגנב ורבי דוסא לית ליה דצנועין דבעניים עבוד רבנן תקנה ולא בגנב אבל השתא דקאמר ר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד א"כ סובר הוא דלא מחמת תקנה אלא מן הדין ולא בעי למימר לענין ברירה דוקא קאמרי דבר אחד דתרוייהו לית להו ברירה שהרי דבר אחד משמע ממש דבר אחד וקשה דבפרק העור והרוטב (חולין דף קכד:) אמר רבי יוחנן ר' ישמעאל ורבי דוסא בן הרכינס אמרו דבר אחד דלאו ממש דבר אחד דבמגע דוקא אמרו דבר אחד אבל במשא פליגי דהתם תנן שני חצאי זיתים מטמאים במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל ובההיא דרבי דוסא תנן במסכת אהלות בפרק ג' (משנה א) כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לבית רבי דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין כיצד הנוגע בשני חצאי זיתים מן הנבילה או נושאן כו' משמע דר' דוסא בן הרכינס מטהר במגע ובמשא ויש לומר כיון דבמגע אמרו דבר אחד אין חושש אע"ג דלא שוו במשא ועוד אומר ר"י דלגמרי מצית למימר דסבר רבי דוסא כרבי ישמעאל והא דלרבי ישמעאל מצטרפים היינו במרודד ור' דוסא איירי במפוזר לגמרי דלגבי משא בעי נושא והוא דנישא שיהא מחובר יחד כדקאמר עולא בההיא שמעתא ואוקי עולא כרבי דוסא ולא כרבנן דבלאו הכי פליגי בה תנאי בדעולא ט) ומה שיכול לתרץ אליביה מתרץ אי נמי עולא מוקי פלוגתייהו במרודד ואתי כרבנן ולית ליה דאמרו דבר אחד:

קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש. תימה לר"י דבלא חומש יכול לדקדק דאוקמיה רחמנא ברשותיה מכיון שיכול לפדותו ואין שום אדם יכול לעכב עליו אבל אחר אין יכול לפדות בע"כ וי"ל דהא מה שהוא יכול לפדותו ולא אחר היינו לפי שהוא בידו אבל כשהוא ביד אחרים כמו כרם רבעי דלעיל אז לא יוכל לפדותו אבל השתא דאשכחן שיהיה חשוב כ"כ שלו שמוסיף חומש ואחר אפילו כשפודה מדעתו אין מוסיף חומש ש"מ דלגמרי אוקמיה רחמנא ברשותיה ואפילו הוא ברשות אחרים: **קדש** קדש יליף ממעשר. תימה דל"ל למידרש בפרק כיצד מברכין (ברכות ד' לה. ושם ד"ה אחליה) מדכתיב קדש הלולים אחליה והדר אכליה פירוש כרם רבעי טעון חילול תיפוק ליה מקדש קדש דמעשר וי"ל דאי לאו דאשכחן ביה פדיון הוה ילפינן קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל ואין להקשות כלל למה לי קדש תיפוק ליה מהלולים דגזירה שוה דקדש אצטריך למימר דיש לו חומש כדאמר בפ"ב דקדושין (ד' נד: ושם ד"ה גמר) ורבינו חיים תירץ דאי לאו הלולים מגזירה שוה לא הוה ידעינן שצריך חילול (א) י) בשביעית שאין מעשר שני נוהג בשביעית והביא ראיה מירושלמי דמעשר שני פ"ה דקאמר מה דאת אמרת אין מעשר שני נוהג בשביעית דכותיה אין נטע רבעי בשביעית וכו' ודייק התם שגם שלישית וששית שאין בהם מעשר שני לא יהיה בהן נטע רבעי אמר רבי יוסי שלישית וששית יש בהם מעשרות ושביעית אין בה מעשר כל עיקר: **אבל** לקט דממון דידיה הוא. לא הוה צריך למימר אלא דגבי לקט ליכא קרא אלא לרווחא דמילתיה נקטיה דאפי' איכא קרא לא דמי אהדדי:

כסתם

[א]הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון ט' מעשר שני ומיחל ושותה מיד דברי ר"מ ר' יהודה ור' יוסי ור"ש [א]אוסרין אמרי סוף סוף אמאי קא אפכת לה למתניתין משום דקשיא דר' יהודה אדר' יהודה השתא נמי קשיא דר' יוחנן אדרבי יוחנן דאמרת לר' יוחנן לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט אלמא אית ליה ברירה והא רבי יוחנן לית ליה ברירה [ב]דאמר רב אסי א"ר יוחנן האחין [ב]שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אלא לעולם כל הנלקט ורבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתנן [ג]אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל אמאי בשלמא לגנב ראשון לא משלם [1]וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב אלא לבעלים נשלם אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ומאי חזית דאזיל בתר ההיא סתמא ליעביד כי האי סתמא דצנועין משום דמסייע ליה קרא [2]ואיש כי יקדיש את ביתו קדש לה' [ד]מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אמר אביי אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא צנועין אית להו דרבי דוסא ורבי דוסא לית ליה דצנועין צנועין אית להו דרבי דוסא ומה בגנב עבדו רבנן תקנתא עניים צריכא למימר ר' דוסא לית ליה דצנועין עניים הוא דעבדו להו רבנן תקנתא אבל גנב לא עבדו ליה רבנן תקנתא אמר רבא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין ר"מ היא לאו [ה]אמר ר"מ [ג]מעשר ממון גבוה הוא ואפילו הכי לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב [3]ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יוסף עליו קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש כרם רבעי נמי גמר קדש קדש ממעשר כתיב הכא [4]קדש הלולים וכתיב גבי מעשר [5]וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא קדש מה קדש דכתיב גבי מעשר אע"ג דממון גבוה הוא לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה אף האי קדש נמי דכתיב גבי כרם רבעי אע"ג דלאו ממון דידיה הוא לענין אחולי אוקמיה רחמנא ברשותיה דהא כי איתיה ברשותיה נמי הא לאו דידיה הוא והא מצי מחיל משום הכי מצי מחיל אבל גבי לקט כיון דממונא דידיה כי איתיה ברשותיה הוא דמצי מפקר ליה כי ליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה אמר רבינא אי לאו דא"ר יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד הוה אמינא מאן תנא צנועין רבי דוסא היא כי היכי דלא תקשי סתם משנה לרבי יוחנן

כסתם

הלוקח יין מבין הכותים. בערב שבת בין השמשות כדתניא בתוספתא ו) וקדש עליו היום ואין לו מה לשתות בשבת ואין לו פנאי להפריש: **שני לוגין.** ממאה: **מיחל.** מוציא מעשר שני לחולין על מעות שיש לו בבית דמה שיש לו פנאי לתקן יתקן דהא באמירה בעלמא סגי כדאמרי' לקמן: **אוסרין.** דלית להו ברירה לומר מן החולין הוא שותה ותרומה ומעשר ראשון נותרין בנוד: **לקוחות הן.** ולא אמרינן הוברר הדבר שזה חלק המגיע לכל אחד וירושה לא קאמר רחמנא דתיהדר אלא אמרינן חלקו של זה היה ראוי לזה והחליפו והרי הוא כמקח וחוזרין ומחליפין ביובל: **אלא לעולם כל הנלקט.** אמרו צנועין ורבי דוסא ודקא קשיא סתם משנה דצנועין לרבי יוחנן: **ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח.** ואי קשיא והא לא סגיא דלא מתהפכא מתני' משום ברירה לא תיפוך דאית ליה לרבי יהודה ברירה וטעמא דלוקח יין קתני התם ז) משום שמא יבקע הנוד ולא משום ברירה: **מה ביתו ברשותו** הכי גרסינן הכא: **מאן תנא צנועין רבי מאיר.** דאמר בקדושין מעשר ממון גבוה הוא דכל היכא דאיתיה למעשר לאו דידיה הוא אלא דגבוה הוא ולענין פדייה אוקמיה ברשותו דמחייב ליה חומשא ואי לאו דידיה הוא לא הוה יהיב חומש שאין מוסיף חומש אלא בעלים דכתיב ממעשרו: הכא נמי בכרם רבעי אע"ג דלאו דידיה הוא קדש קדש ממעשר יליף אבל לקט והקדש בעלמא לא אבל השתא דאמר רבי יוחנן צנועין ורבי דוסא אמרו דבר אחד ש"מ טעמייהו משום דלא בעי ברשותו ואפילו במילתא דעלמא דכל כמה דלא אייאוש יכול להפקיר ולהקדיש ולחלל:

אורכתא

מסורת הש"ס

א) דמאי פ"ז מ"ד סוכה כג: יומא נה: עירובין לו: מעילה כב. חולין יד. [גיטין כה. כח. תוס' דדמאי פ"ח], ב) ביצה לז: בכורות נב: נז. [גיטין כה. מח.], ג) לעיל סב:, ד) [לעיל סח: ע"ש ב"מ ו. ע"ז סג. חולין קלט. תמורה ט. כט: ערכין כא.], ה) קידושין כד. וש"נ, ו) [עי' רש"ל], ז) [תוספתא דמאי פ"ח], ח) פ"ז דמאי מ"ב, ט) ועולא ס"ל כר"א והא דמקשי התם על עולא ולא משני דס"ל כר' דוסא לז"א ומה שיכול לתרץ כו'. העתק מחילופי גרסאות, י) אבל בתוס' ברכות וקדושין הגי' בשלישית ובששית ועיין ר"מ ובס' פ"י,

◆

הגהות הב"ח

(א) תוד"ה קדש וכו' שצריך חילול **בשלישית** שאין מעשר שני נוהג **בשלישית** והביא ראיה:

◆

רבינו חננאל

הלוקח יין מבין הכותים בערב שבת ושכח ולא הפריש אומ' שני לוגין שאני עתיד להפריש וכול'. וכבר פירשנו זו המשנה בהכל שוחטין לפיכך אין אנו מאריכין בכאן. אומ' שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, עשרה מהן מעשר, תשעה מעשר שני, ומוחל ושותה דברי ר' מאיר. ר' יהודה ור' יוסי ור' שמע' אוסרין. ר' מאיר סבר שותה והנשאר בנוד נתברר כי הן הן שהפריש מקודם לשום תרומ' ולשום מעשר ואלו הן. ור' יהודה ור' יוסי ור' שמע' סברי דלמא השתא אינון הוו התרומה והמעשר דאין בריר מנין מתברר שאותן שהפריש אלו הן. ואם לא תעמיד ר' יהודה נלקט שכבר נתברר לנו מה שנלקט קשיא דר' יהודה אדר' יהודה. וכיון שהעמדנו דר' יהודה לית ליה ברירה, הדרנן לאקשויי אי הכי ר' יוחנן דאוקי ר' דוסא דאית ליה ברירה כצנועין, מכלל דצנועין נמי אית להו ברירה, דאמ' האחין שחלקו בנכסי אביהן מחזירין זה לזה ביובל, דלא איתברר שחלקו שנטל הוא ודאי החלק שהורישו אביו, אלא יש לומר שמא חלק שנטל אחיו הוא חלקו והחלק שנטל הוא חלק אחיו וכאילו מכר חלקו לאחיו ואחיו מכר חלקו לו לפיכך מחזירין ביובל כדין כל מקנה. ופרקינן, לעולם מתני' כל הנלקט הוא, דהא ודאי לית ליה ברירה, ואינו פודה אלא דבר שנתברר שנלקט, ואף על פי שאינו בידו. וזה שאמר ר' יוחנן אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו, סתמא אחרינא אשכח וסמיך עלה, דתנן אין הגונב אחר הגנב משלם כפל ולא הטובח ומוכר מאחר הגנב משלם ד' וה', ואמאי בשלמא לגנב לא משלם וכול'. ואמאי סמך ר' יוחנן אהאי סתמא משום דמסייע ליה קרא. והאי דאמ' אביי ורבא ורבינא אי לאו דאמר ר' יוחנן צנועים ור' דוסא אמרו דבר אחד וכול'.